

Expeditie 2020

Studenten ontwerpen de lerarenopleiding van de toekomst.

Licentie

Op dit werk is een Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 3.0 licentie van toepassing.

De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven, en afgeleide werken maken onder de volgende voorwaarden:

De gebruiker dient bij het werk Stichting Nederland Kennisland te vermelden als maker van het oorspronkelijke werk.

Indien de gebruiker het werk bewerkt, kan het daaruit ontstane werk uitsluitend krachtens dezelfde licentie worden verspreid.

Bij hergebruik of verspreiding dient de gebruiker de licentievoorwaarden van dit werk kenbaar te maken aan derden.

De gebruiker mag uitsluitend afstand doen van een of meerdere van deze voorwaarden met voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

Het voorgaande laat de wettelijke beperkingen op de intellectuele eigendomsrechten onverlet.

De volledige licentietekst is te vinden op:
<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/nl>

De PDF-versie van deze publicatie is beschikbaar op:
www.kennisland.nl

BY SA

Hoe ziet de
ideale leraar
er uit?

**“Geeft korte uitleg,
is aardig en kan ook
om grappen lachen.
Hij werkt met een
beloningssysteem
en houdt rekening
met de individuele
vaardigheden.”**

Arnoud (16 jaar, 5 Havo)

**“De ideale leraar is
disciplinerend op
een respectvolle
manier. Je ziet aan
zijn houding en
manier van lesgeven
dat hij plezier
heeft in lesgeven.
Hij is geduldig en
begripvol.”**

Pramila (17 jaar, 6 VWO)

Expeditie 2020

De lerarenopleiding Mei 2012

Expeditie 2020 is een programma voor excellente studenten om gezamenlijk de lerarenopleiding van de toekomst te ontwerpen. Het programma wordt georganiseerd door de Hogeschool Utrecht (HU) in samenwerking met Stichting Nederland Kennisland (KL) en is bedoeld voor studenten van de Faculteit Educatie (FE). Het is een van de trajecten binnen het excellentieprogramma Sirius van de HU.

Expeditie 2020 is van start gegaan in september 2011. Een reis van zo'n acht maanden waarin studenten, gesteund door externe deskundigen, coaches, docenten en bestuurders, een ontwerp maken voor de lerarenopleiding van de toekomst en vernieuwende bewegingen binnen de huidige lerarenopleiding veroorzaken en versterken. Expeditie 2020 is voor gemotiveerde studenten die niet alleen kennis consumeren, maar ook een onbedwingbare drang hebben om de wereld om zich heen mede vorm te geven, te veranderen en te vernieuwen. Een traject voor veranderaars, vernieuwers en vormgevers die gezamenlijk de lerarenopleiding van de toekomst willen creëren. Een traject voor hoogvliegers!

Inhoudsopgave

Voorwoord door Chris Sigaloff	7
Lerarenopleiding van de toekomst ontwerpen - Het traject	10
De nieuwe leeromgeving: Joost, Toby en Isabelle Coach Kees van Rossenberg over De nieuwe leeromgeving	16 23
De school de wereld in: Saskia en Kristel Coach Frum van Egmond over De school de wereld in	28 33
De lerarenopleiding als community: Noortje Coach Brigit Verbeek over De lerarenopleiding als community	40 45
Samen leren: Tera en Anaïs Coach Dick Middelhoek over Samen leren	50 57
Op zoek naar heelheid door Martin Bootsma	63
Toekomstdroom door Tanja Jadnanansing	64
Docent als begeleider van leeders door Beppie van den Bogaerde	65
De leraar van de toekomst als wolf door Ilse Gabriëls	66
Volgend jaar meedoen met de Expeditie?	68
Colofon	69

Chris

Voorwoord

Dat het onderwijs met zijn tijd mee moet - en in veel gevallen hopeloos achterloopt - daar zijn de meesten het over eens. Innovatie in het onderwijs is geen modewoord, geen leeg beleidsbegrip maar een noodzakelijk goed. Alleen als het onderwijs daadwerkelijk zichzelf innoveert kan het antiperen op de toekomst. Makkelijk gezegd en aan vergezichten geen gebrek... maar, hoe krijgen we dit voor elkaar? Hoe krijgen we deze sector waar zoveel belangen zijn, waar regulering hoogtij viert, waar de werkdruk hoog is, in beweging? Innovatie is een beladen begrip geworden en sterft vaak een vroege dood.

In het debat over het bevorderen van innovatie herkennen we vaak twee 'scholen': de meer klassieke benadering van het aanpakken van veranderingen vanuit een top-down positie, en de meer sociale of organische innovatiebenadering. De klassieke benadering is gebaseerd op het vooraf vaststellen van een doel, vervolgens onderzoeken wat men mist of nodig heeft om dat doel te bereiken, hetgeen resulteert in een stappenplan of een blauwdruk die van buitenaf wordt ingevoerd en geïmplementeerd. Een aanpak die gezien de complexiteit in het onderwijs maar zelden werkt. Veel goedbedoelde concepten of projecten leiden dan vaak tot een stroperig proces waarin het 'kan niet' de boventoon voert.

Om deze reden is de tweede benadering kansrijker; de ruimte creëren zodat de actoren van binnenuit gaan innoveren. Op deze manier is de kans niet alleen vele malen groter dat de innovaties ook een vervolg krijgen, de innovatiekracht de van de organisatie neemt toe. Innovatie van binnenuit vraagt om ruimte om te kunnen experimenteren, bouwt voort op de al ingezette groeipaden en versterkt de aanwezige kiemen voor vernieuwing. Innoveren komt dan steeds meer overeen met leren. Een leertraject waarvan de uitkomsten niet van tevoren bekend zijn, waar al doende wordt geleerd en op basis waarvan de innovatieconcepten weer worden aangepast.

Expeditie 2020 is zo'n poging om het onderwijs van binnenuit te innoveren. Daar is wel iets van buiten voor nodig. Een structuur of een 'vehikel' dat mensen uitdaagt en verleidt om verder te kijken dan de gebaande paden, om nieuwe perspectieven te ontwikkelen en nog belangrijker, om nieuwe werkwijzen uit te proberen en te verduurzamen.

Kenmerken van deze aanpak zijn:

- Het geven van een stem aan actoren die willen innoveren. In Expeditie 2020 speelden de studenten de hoofdrol. Studenten die onze leraren van de toekomst zijn.
- We werkten aan een daadwerkelijke vernieuwing van de lerarenopleiding door de kracht en de mogelijkheden van de HU zo goed mogelijk te gebruiken. Binnen de Faculteit Educatie gebeurt al heel veel. De nadruk van de Expeditie lag dus niet op het ontwikkelen van toekomstscenario's maar op het versterken van al lopende innovatieve initiatieven en het in gang zetten van een innovatiebeweging in de praktijk.
- We gebruikten in dit proces methoden uit (actie)onderzoek, ontwerptheorie, large scale interventions, systemisch denken en werken, en veranderkunde. Zo fungeerde de Expeditie ook als innovatielab.
- We denken groot maar zetten kleine stappen en doen kleine interventies en experimenten. De studenten leren door te doen! Alle groepen hebben getracht de innovaties al uit te proberen, in gang te zetten en anderen er in mee te krijgen. De idealen voor de toekomst werden al in gang gezet in het hier en nu.
- We besteedden aandacht aan de persoonlijke ontwikkeling van de studenten. Hoe kunnen zij hun vernieuwend vermogen versterken? Wat kunnen zij doen om vernieuwers te worden? Hoe worden ze de ondernemende, lerende en innovatieve docenten van de toekomst?

De resultaten van dit alles kunnen bekeken en ervaren worden tijdens de Open Dag op 31 mei, op www.expeditie2020.nl, in dit boekje en hopelijk ook al op de Faculteit Educatie op de Hogeschool Utrecht. Wellicht komt u in de kantine iemand tegen op een zeepkist, ontwikkelen leraren samen met leerlingen een les, vindt er een gastcollege plaats door professionals van buiten en wordt ICT ingezet op zo'n manier dat het leerproces wordt versterkt. En als het even mee zit, staat er weer een nieuwe groep hoogvliegers op om op Expeditie te gaan.

Expeditie 2020 was een feestje. Vernieuwen en veranderen is leuk. En zeker als het gebeurt door zeer gemotiveerde studenten die bereid zijn hun nek uit te steken. De energie die het teweegbracht, was aanstekelijk. De Expeditie was niet mogelijk geweest zonder de visie van Dick de Wolff, Directeur van de faculteit Educatie. Het zijn dit soort bestuurders die we nodig hebben in de lerarenopleiding van de toekomst. Leny Vink, projectleider van Sirius zorgde voor wegwijs binnen de HU en zorgde voor de borging en het interne draagvlak. Zonder zo'n gids is een expeditie verlorren. Annelies Ritco (HU) en Nora van der Linden (KL) liepen voorop met de kaart in de handen en zorgden voor de vakkundige begeleiding. De coaches gaven steun waar nodig, hielden de pas erin of vertraagden waar het te gevaarlijk werd. De Expeditiestudenten waren de helden. Als zij straks in 2020 aan het roer staan, heb ik alle vertrouwen in de toekomst van ons onderwijs.

Was het maar vast 2020...

Chris Sigaloff
Voorzitter Stichting Nederland Kennisland

Lerarenopleiding van de toekomst ontwerpen

Het traject

Het doel van Expeditie 2020 was om enerzijds na te denken over de lerarenopleiding van de toekomst en anderzijds studenten baggage mee te geven om vanuit grote ambities kleine stappen te zetten richting daadwerkelijke vernieuwing en verbetering van de lerarenopleiding. Niet alleen denken en praten, maar ook doen! Met deze Expeditie wilde de HU middels een andere aanpak vernieuwing creëren, door van binnenuit te zoeken naar ideeën en mogelijkheden en daarmee aan te sluiten bij de 'schatten' die de HU reeds in huis heeft.

Een doel van Expeditie 2020 was ook om studenten te laten leren en ontdekken en hun nieuwe ontdekkingen te laten delen, zodat iedereen die betrokken is bij de Expeditie zich ontwikkelt en leert over onderwijsinnovatie. De Expeditie kweekt ter plekke vernieuwers, en onderzoekt daarbij welke netwerken van vernieuwers er reeds zijn en hoe die met elkaar verbonden kunnen worden.

Expeditie 2020 is in september 2011 van start gegaan als een reis waarin studenten het bestaande onderwijssysteem bevragen en verkennen, kennis en inzicht opdoen over onderwijsvernieuwing, op avontuur gaan om vraagstukken te onderzoeken en uiteindelijk resultaten te borgen in hun eigen ontwikkeling en in de dagelijkse praktijk van de HU. Dit gebeurde in drie verschillende fases die de studenten hebben doorlopen in hun zoektocht naar de lerarenopleiding van de toekomst.

Verkennen

In de eerste fase 'Verkennen' vroegen we ons af: waarom zou er iets moeten veranderen? Waarom is wat we weten en doen niet voldoende voor leraren en leerlingen van de toekomst? Maar ook: wat weten we al wel, welke kennis hebben we over de nodige vernieuwing en waarom is het lastig om het ook echt anders te doen? Het is een fase waarin we voorbereidingen hebben getroffen voor onze reis, ons probeerden te verbeelden waar we naartoe wilden en wat we onderweg tegen zouden komen, de eerste vergezichten geschetst hebben en op zoek gingen naar het onbekende pad dat voor ons lag. We deden dit door als het ware in een tijdmachine te stappen, door te onderzoeken hoe de lerarenopleiding van de toekomst eruit moet zien, maar vervolgens, terug in de tijd, te kijken hoe we hiermee de huidige lerarenopleiding konden vernieuwen. Om ervoor te zorgen dat we zoveel mogelijk betrokkenen vanuit de HU meekregen, werd er op 22 december een conferentie georganiseerd waar de ambities van de studenten gedeeld werden met medewerkers van de HU.

Op avontuur

De tweede fase 'Op avontuur' duurde van december tot maart en hierin werd de kennis uit fase 1 omgezet in daadwerkelijke verandering. In deze fase kozen we de paden waarop we verder wilden gaan en onderzochten we hoe we deze paden konden verleggen. Wat is er nodig voor verandering? En hoe worden de studenten 'veranderaars'?

Verandering bekijken we in deze fase op twee niveaus:

1. Het individuele niveau: wat kan een student doen om zelf een veranderaar (een change maker) te worden? Welk persoonlijk leiderschap vraagt dit?
2. Het organisatieniveau: wat moet er gebeuren om verandering tot stand te brengen? Welke ontwerpmethodologie is daarvoor benodigd?

De studenten hebben in vier teams, met een externe coach, gewerkt aan de lerarenopleiding van de toekomst. De thema's van de teams waren: samen leren, de school de wereld in, de nieuwe leeromgeving en de lerarenopleiding als community. Op de volgende pagina's vertellen de studenten zelf meer over hun teams en hun persoonlijke ontwikkeling tijdens de Expeditie.

Studenten hebben hun vraagstuk geanalyseerd en bevraagd aan de hand van de ontwerpspiraal van Kennisland. Eerst hebben ze onderzocht wat het vraagstuk precies inhoudt, en waarom het überhaupt een vraagstuk is. Ze deden dat door te ontdekken en het vraagstuk nader te onderzoeken.

Op grond van deze eerste analyse hebben ze bedacht wat een mogelijke interventie kan zijn. Ze ontwikkelden als het ware een prototype van hun analyse dat ze vervolgens hebben uitgeprobeerd. Ze toetsten hiermee hun hypothese aan de praktijk. Vervolgens was er tijd om te reflecteren op hun interventie om te leren van wat ze daarbij ontdekt hebben. Tot slot is het belangrijk dat de studenten de verandering die ze teweeg hebben gebracht, overdragen opdat er een sneeuwbaaleffect kan ontstaan van positieve ervaringen en toepasbare kennis. Fase 3 is volledig gericht op deze laatste stap.

De Kennisland ontwerpspiraal:

Verankeren

In de laatste fase van de Expeditie, het 'Verankeren', moest de verandering die in fase 2 tot stand is gebracht, geborgd worden. De paden die verlegd zijn, moeten nu bestraat worden, en de inzichten die de reis ons geboden heeft, moeten nu concreet gemaakt worden.

In deze slotfase is het belangrijk dat de Expeditieleden reflecteren op hun eigen rol in het traject, maar ook op de organisatie als geheel: wat is er nodig om de lerarenopleiding van de toekomst vorm te geven en de beweging die in gang gezet is te behouden?

Logboek

De studenten hebben tijdens de Expeditie gewerkt aan een gezamenlijk logboek. Dit is een website (www.expeditie2020.nl) die ze zelf hebben ontwikkeld en bijgehouden. Hier kun je lezen over alles wat ze onderweg meegemaakt hebben en waardoor ze geïnspireerd zijn geraakt. Daarnaast is de Expeditie goed te volgen op Twitter, #expeditie2020.

De Open Dag van de lerarenopleiding van de toekomst op 31 mei

Op de Open Dag van de lerarenopleiding van de toekomst laten de studenten van Expeditie 2020 zien wat ze de afgelopen maanden hebben bedacht en uitgeprobeerd. Ze laten niet alleen resultaten zien maar organiseren de beleving van het onderwijs in 2020. Dan is de lerarenopleiding een plek waar studenten en docenten op basis van gelijkwaardigheid met elkaar omgaan, een community waar iedereen van elkaar kan leren en elkaar kan inspireren. Het is een plek waar je het liefst de hele dag wil zijn! Om te netwerken, nieuwe ict-tools uit te proberen, je eigen lessen te ontwerpen of gewoon een kopje koffie te drinken met je favoriete docent op de dialoogbank.

Joost

**“Je bent nooit klaar.
En dat is best een
fijne gedachte als je
zoveel lol hebt in wat
je doet.”**

De nieuwe leeromgeving

Joost, Toby en Isabelle

Dit team ging van start met Toby Schadenberg, student biologie, en Joost de Jong, oud-student maatschappijleer. Later werd het team versterkt met Isabelle Dobbe - maatschappijleer. Eerst: waarom willen we eigenlijk docent worden? Toby: 'Het gevoel dat je krijgt als iemand met jouw hulp weet hoe de dubbele bloedsomloop is opgebouwd en begrijpt hoe het werkt, is geweldig'. Joost: 'Het gevoel hebben midden in de samenleving te staan en te verbinden, dat trekt mij in het onderwijs'. Isabelle boeit vooral de leefwereld van jongeren, door lesgeven en onderzoeken wil ze die ervaren en in kaart brengen. Waarom richt het team zich op 'De Nieuwe Leeromgeving'? We werden getrokken door de mogelijkheden van techniek in onze lessen; de werking van het hart in 3D laten zien, (ervarings)deskundigen vanuit de maatschappij betrekken bij de les en competitie in taal aanwakkeren door online spellingsgames. Wat kan er allemaal, en hoe passen docenten dat toe in de les, daar zijn we naar op zoek gegaan.

Met welke ambitie besloot je mee te doen met Expeditie 2020?

Joost: Het leek mij erg interessant om met professionele begeleiding en gemotiveerde jonge docenten te bekijken hoe je een organisatie in beweging kunt zetten. Hoe kun je ervoor zorgen dat het onderwijs blijft aansluiten bij een veranderende maatschappij, zonder alleen maar hypes te volgen? En wat kom je tegen tijdens zo'n proces? Wat mij aansprak was de werkwijze. Dromen en doen; bedenken hoe de wereld eruit zou kunnen zien en dit beeld vertalen naar nu. Dat maakt het behapbaar voor mij als student van de kopstudie op de UU - waarin je in een jaar wordt klaargestoomd om voor de klas te staan. Ik vergelijk lesgeven soms met ondernemen, bij beide activiteiten ben je constant bezig verschillende leerlingen en markten te veroveren en aan te spreken. In dat opzicht ben je nooit klaar. En dat is best een fijne gedachte als je zoveel lol hebt in wat je doet.

Wat heb je bereikt? Waar ben je trots op? Wat is het belangrijkste dat je geleerd hebt?

Jonge mensen trekken de stoute schoenen aan en komen met constructieve ideeën hoe het onderwijs beter kan. Trots ben ik daaraan bij te dragen. Niet denken: 'ze vatten mij vast verkeerd op' of 'ik weet ook niet precies hoe het moet'. Maar op een positieve manier reuring veroorzaken, dat doe ik nu - naast de Expeditie - op vele manieren. Voorbeelden: Studenten en docenten op de UU heb ik ook aan het denken gezet, middels een Digitale Didactiek Dag. Ik startte een onderwijsblog met vragen en verhalen over mijn lessen. Op mijn huidige school durf ik veel sneller vragen te stellen: 'Hoe kunnen we het in de docentenkamer meer over het onderwijs laten gaan?'. Kortom, wat ik meeneem van de Expeditie is de werkwijze: innovatie in gang zetten doe je door vragen te stellen, niet door meteen antwoorden te geven. Je verzamelt goede mensen om je heen en daagt hen uit over je onderwerp mee te denken. Voor het team Nieuwe Leeromgeving geldt dus niet: docenten overladen met digitale tools die ze kunnen gebruiken in hun les en vervolgens: zoek het uit. Nee, je gaat met hen in gesprek over hoe zij hun lessen willen aanpakken. Didactische vragen worden zo scherper. Soms laat je techniek zien, maar vooral ter inspiratie en om daarna te vragen wat daarin zo aanspreekt. Gaandeweg blijkt dat vraagstukken op heel veel plekken tegelijk spelen! En de olievlek wordt alsmear groter...

Wat is volgens jou het belangrijkste aspect van de lerarenopleiding van de toekomst?

Een collega zei mij laatst: tegenwoordig zijn leerlingen 24 uur per dag op het schoolplein te vinden. Die geliefde plek op de bankjes onder het afdak? Ja, ook. Maar naast het fysieke is er een digitaal schoolplein bijgekomen, social media. Bezorgd ging mijn collega - die ook als counselor werkt - verder over 'cyberpesten' en 'banglijsten'. In de grote mensenwereld worden social media vaker geassocieerd met kansen; men kan er grotere en specifieke groepen mensen mee aanspreken. Denk aan politici, zzp'ers en marketeers. Voor hen vormen social media geen gevaarlijk schoolplein maar zijn het noodzakelijke middelen in het publieke debat, bij klantcontact en het veroveren van nieuwe markten. Zij profileren zich juist met social media. Dit vergt zogenaamde '21e-eeuwse vaardigheden' die we de volgende generatie alvast kunnen leren: omgaan met informatiestromen, dichtbij of op afstand samenwerken, leren delen van vragen en probleemoplossend vermogen. Hoe we ze dat leren? Niet perse door krampachtig alles digitaal te doen. Maar dat je social media kunt inzetten voor je schoolwerk - in alle rust via Twitter de soms rommelige voorbespreking van een toets doen - mogen leerlingen best ervaren. Het brein van jongeren is gevoelig voor positieve feedback. Op twee manieren bereiden docenten (en anderen in de omgeving) jongeren het beste voor op werken in de 21e eeuw: 1) door zelf een open houding aan te nemen met betrekking tot het gebruik van ICT en social media en 2) door jongeren te stimuleren de kansen van de informatie- en netwerksamenleving te ontdekken en te onderzoeken.

Wat wil je toekomstige Expeditiestudenten meegeven?

Lach met je mede-expeditieleden, niet alleen om dingen die goed gaan, maar juist om de dingen die fout gaan. Beschouw het als een interessant procesresultaat! Geniet en leer van de deskundige procesbegeleiding vanuit Kennisland - daar heb je straks op je school veel aan. Geniet en leer van de deskundige inhoudelijke begeleiding van je coach. En besef dat jij de begeleiders ook iets teruggeeft: zij leren weer van jouw enthousiasme en twijfels, jouw goede en slechte praktijkervaringen. Tenslotte: grijp de mogelijkheid van de Expeditie om te doen wat jij het interessantst vindt. Wat wil jij overhouden aan je Expeditie? Deel die ambitie met zoveel mogelijk mensen om je heen. Je zult zien dat de initiatieven die je neemt - op school en daarbuiten - gaan overlappen, dat het jouw thema wordt; de basis voor je onderwijscarrière!

Met welke ambitie besloot je mee te doen met Expeditie 2020?

Saskia: Toen ik werd gevraagd voor Expeditie 2020, twijfelde ik maar heel even. De lerarenopleiding van de toekomst ontwerpen? Hoe doe je dat precies? Maar vooral, hoe moet ik dat doen? Gelukkig was die vraag snel beantwoord. Na gesprekken gevoerd te hebben met mensen uit verschillende vakgebieden, bleek dat er heel veel vraag is naar een goede uitwisseling van kennis tussen de scholen en de beroepspraktijk. En hierdoor ontstond mijn ambitie. Je hoeft op school niet alleen dingen te leren van docenten, want mensen uit het toekomstige werkveld weten hier net zoveel of misschien nog wel meer van. De beroepspraktijk moet daarom veel meer gekoppeld worden aan de school. Als je weet wat je later te wachten staat, dan heb je een doel om naartoe te werken. En dat maakt het onderwijs een stuk interessanter. Tijdens het proces van Expeditie 2020 is mijn ambitie om deze kloof te dichten steeds meer gegroeid. Ik weet zelf immers hoe leuk het is als een vakman komt vertellen over zijn passie. Daar stak ik vroeger meer van op dan van de dagelijkse lesjes van mijn docent. Ik vind het heel leuk om te werken aan iets waar heel veel vraag naar is. En daarom ga ik voorlopig nog wel even door met het uitwerken van mijn ambitie.

Hoe gaat het nu verder?

In de nabije toekomst zien we meer sessies voor ons, waarin we met docenten en studenten de ingrediënten mixen - vakinhoud, didactiek en technologie. Wat deze oefening op kan opleveren?

- Recepten om technologie toe te passen in het onderwijs op zo'n manier dat didactisch en vakinhoudelijk ook wordt gewonnen;
- Samenwerking en delen van creatieve ideeën onder docenten en studenten en overkomen van eventuele schroom om technologie toe te passen en het uitbouwen van de mogelijkheden.

De volgende Expeditiegroep zou zich verder kunnen buigen over de vraag hoe je systematisch didactische vragen ophaalt en op de hoogte blijft van de laatste technologie. Als koks op zoek naar nieuwe ingrediënten. Hierdoor geef je steeds weer voeding aan de kooksessies. Tenslotte zou je de toepassingen moeten evalueren. Hoe kunnen we het gerecht nog beter maken? Docenten of studenten, in dit proces doen we allemaal mee en zijn we allemaal koks.

Kees

Coach Kees van Rosenberg over de nieuwe leeromgeving Oprichter Tipping Point

De dynamiek rond en in het onderwijs is groter dan ooit. Technologische ontwikkelingen lijken in een stroomversnelling te geraken. Dagelijks nieuwe webtoepassingen en apps, social media zoals Twitter en Facebook, multimedia, Augmented Reality, tablets, smartphones, gamification, cloud computing en ga zo maar door. Ze bieden allemaal kansen om onderwijsambities sneller, effectiever en leuker te realiseren. En dan de uitdaging voor studenten Joost de Jong en Toby Schadenberg. Hoe ziet de leeromgeving voor aankomende studenten en docenten in 2020 eruit? Ga d'r maar aan staan. Voor Toby bleek de Expeditie lastig te combineren met de piekmomenten die van hem gevraagd werden in zijn studie en privé. Zijn plaats is tijdens de rit met veel verve overgenomen door Isabelle Dobbe. Toi toi toi, Toby!

Ik kijk terug op een buitengewoon inspirerende Expeditie waarin ik heb mogen optrekken met hen. Boordevol energie is door hen aan het vraagstuk gewerkt, in samenwerking met de zogenaamde 'buitenboordmotoren' en docente Hanneke Tuithof. Binnen de korte doorlooptijd van het experiment is in mijn ogen voor de HU een buitengewoon waardevol resultaat bereikt. Zij hebben een systematiek ontwikkeld die docenten ondersteunt en stimuleert hun ambities te vertalen naar heldere didactische doelen. Eerst terug dus naar de kernvraag vanuit het perspectief van leren. Daarnaast maken zij de technologische ontwikkelingen op inspirerende wijze inzichtelijk. En ze hebben een 'kookcursus' ontwikkeld. Tijdens een kooksessie worden de 'ingrediënten', didactiek en techniek bij elkaar gebracht en worden nieuwe recepten ontwikkeld. Zo'n recept betreft een kansrijke combinatie van didactiek en techniek. Door de kooksessies te integreren in de bedrijfsvoering van de HU wordt het optimaliseren van het leren met effectieve inzet van technologie vanzelfsprekend en praktisch.

Saskia

“Je hoeft op school niet alleen dingen te leren van docenten, want mensen uit het toekomstige werkveld weten hier net zo veel of misschien nog wel meer van.”

A portrait of a woman with curly hair, smiling, wearing a dark blazer over a white top. The image is overlaid with a blue tint.

Kristel

“Ik heb geleerd dat je ver moet kijken en een zo’n hoog mogelijk doel moet stellen. Mik op het onbereikbare en maak het bereikbaar!”

De school de wereld in

Saskia en Kristel

Tijdens de Expeditie werd ons al snel duidelijk dat de muren tussen de school en de buitenwereld meer afgebroken moeten worden. De school moet mensen vanuit de beroepspraktijk naar binnen halen, maar de studenten moeten ook zelf de buitenwereld ingaan. Op die manier kom je in contact met 'het echte leven' en word je voorbereid op je toekomst. Ons doel als team 'De school de wereld in' is daarom om de kloof te verkleinen tussen de scholen en de buitenwereld om zo het onderwijs leuker en beter te maken. De eerste stap die we daarin zetten is het ontwerp van een module 'Netwerk Skills'. In deze module leren studenten hoe ze in contact kunnen komen met mensen die hun kennis en lessen kunnen verrijken. Dit doe je natuurlijk door goed de skills van het netwerken te beheersen. Het leuke is dat de module gebaseerd is op onze eigen bevindingen tijdens Expeditie 2020. We spreken dus uit ervaring en we laten studenten het leerzame proces ook echt zelf ervaren. De uitwisseling begint langzaam en het dichten van de kloof is begonnen!

Saskia Brussen en Kristel Habing zijn beide student aan de lerarenopleiding Nederlands.

Kristel: De reden dat ik me heb opgegeven voor Expeditie 2020 is dat ik het tijd vond dat er een positieve beweging binnen de HU op gang zou komen. Er kijken al veel studenten kritisch naar hun opleiding en dit moeten we zeker zo houden. Op die manier blijft de lerarenopleiding namelijk actueel en blijft ze aansluiten bij de doelgroep. Toch neigen deze kritische blikken vaak naar negativiteit en dat houdt de benodigde innovatie juist tegen. Door dit project ben ik anders naar het onderwijs gaan kijken. Mijn deelname aan Expeditie 2020 heeft me bewust gemaakt van innovaties die nodig zijn binnen het onderwijs. Door de gedrevenheid en het enthousiasme van alle betrokkenen bij Expeditie 2020 komt het beoogde effect steeds dichterbij, onderwijs waarin de wereld buiten de HU centraal staat en we aansluiten bij onze doelgroep.

**Wat heb je bereikt? Waar ben je trots op?
Wat is het belangrijkste dat je geleerd hebt?**

Saskia: Nu ik terugkijk op een wervelende periode ben ik trots op onze lef en moed. Steeds maar weer bleek dat bij het tonen van lef en moed, je veel voor elkaar krijgt. En dat is ook het belangrijkste dat ik heb geleerd. Als je iets wilt bereiken, dan moet je de stoute schoenen aantrekken en er gewoon voor gaan! Op die manier krijg je namelijk bijna alles voor elkaar. Het meest trots ben ik er dan ook op dat wij door onze lef volgend jaar de module 'Netwerk Skills' mogen geven op de lerarenopleiding Nederlands. Hoe gaaf is dat?! Ik ga deze studenten leren wat ik eigenlijk zelf geleerd heb tijdens onze Expeditie. Welke mensen heb je nodig om je doel te bereiken? Hoe kom je in contact met die mensen? En hoe overtuig je ze om je te helpen? Tegen deze vragen liepen wij zelf aan in ons project. Wij spreken dus uit ervaring. Ik hoop in mijn lessen dit onderwerp en het belang ervan onder de aandacht te brengen, zodat iedereen ermee aan de slag kan. En hoewel Expeditie 2020 hier op papier voor mij eindigt, hoop ik er op deze manier nog mee door te gaan. Met een grote groep studenten als gevolg!

Kristel: Met dit project wilde ik de muren tussen de lerarenopleiding van de HU en de buitenwereld, de praktijk, opheffen. Het gevaar is namelijk dat de HU het contact met de praktijk verliest. Op het moment dat ik dit besefte,

wilde ik hier mee aan de slag. Ik wil een goede samenwerking tot stand brengen tussen de HU en de buitenwereld. Ik heb dit gedaan door contact te zoeken met mensen van buitenaf en ze persoonlijk te betrekken bij de HU. Tijdens de momenten van contact merkte ik dat er vanuit de buitenwereld ook een enorme behoefte is aan een goede samenwerking. De grootste uitdaging is nu om deze werelden bij elkaar te brengen. Het meest trots ben ik op de betrokken docenten, studenten en andere geïnteresseerden die ons hebben geholpen met het realiseren van onze idealen. Ik heb van hen geleerd dat je ver moet kijken en een zo'n hoog mogelijk doel moet stellen. Mik op het onbereikbare en maak het bereikbaar!

Wat is volgens jou het belangrijkste aspect van de lerarenopleiding van de toekomst?

Saskia: Het is moeilijk om het belangrijkste aspect te noemen van de lerarenopleiding van de toekomst, omdat het er eigenlijk veel meer dan één zijn. Maar wat ik wel heel belangrijk vind, is dat er een goede en productieve wisselwerking komt tussen de scholen en de beroepspraktijk. Leerlingen moeten goed voorbereid worden op hun toekomst. Het moet niet zo zijn dat je eerst alleen op school zit en daarna pas aan het werk gaat. Dit moet veel meer en eerder gecombineerd worden. Daarom is het belangrijk dat er een goed contact komt tussen deze twee werelden. De muur tussen de school en de buitenwereld moet afgebroken worden. En het begin daarvan is onze module 'Netwerk Skills'. Door studenten (maar ook leerlingen en docenten) te leren netwerken, komen ze sneller in contact met de buitenwereld. En hierdoor kun je deze buitenwereld ook sneller betrekken in je lessen. Dit houdt het onderwijs levendig en zorgt ervoor dat het niet stil blijft staan. Het onderwijs moet meegaan met zijn tijd en daar is een goede lerarenopleiding met een groot netwerk de spil van.

Kristel: Het belangrijkste aspect van de lerarenopleiding van de toekomst is voor mij het openstellen voor de buitenwereld en daar aansluiting bij zoeken. Door deze samenwerking blijft de lerarenopleiding goed inspelen op de veranderingen in de toekomst.

Wat wil je toekomstige Expeditiestudenten meegeven?

Saskia: Dat ze vooral moeten durven! Durf een hoog doel te stellen en durf hier ook voor te gaan. Trek je stoute schoenen aan en schroom niet om mensen te benaderen voor hulp. Mensen willen vaak helpen, zelfs de mensen waarvan je het niet verwacht. Zij hebben dan meestal net even een andere insteek en die kan je misschien net weer verder helpen. Toon lef, wees moedig, maar geniet vooral!

Kristel: Om het onderwijs van de toekomst vorm te geven heb je lef en moed nodig. Houd vast aan je eigen idealen en blijf doorzetten. Wees niet bang voor kritiek, maar blijf jezelf en maak de verbinding.

Hoe gaat het nu verder?

Saskia: De volgende stap voor ons team is om de module 'Skills' te verwezenlijken. De toezegging is er, we moeten nu alleen nog de puntjes op de i zetten. En dan uitproberen! Ik kijk er naar uit om deze module te geven aan de studenten op de HU, omdat ik zelf weet dat je er veel aan hebt. Door deze module leer je communiceren en een netwerk opbouwen. Je komt in aanraking met onderdelen van jouw vakgebied waar je misschien nog nooit van gehoord had. De volgende stap voor mezelf is om mijn bevindingen in mijn lessen te gaan gebruiken. Ik heb kennis gemaakt met veel onderwijssoorten, leerstijlen, manieren van lesgeven en met veel mensen uit het werkveld. Ik wil dit de komende tijd in mijn lessen gaan uitproberen, om zo het onderwijs voor mijn leerlingen en voor mezelf een stuk leuker en uitdagender te maken. Voorlopig zal ik dus nog wel flink bezig blijven met de Expeditie 2020!

Kristel: De module die ik samen met Saskia en coach Frum van Egmond heb bedacht, Skills, zal volgend jaar worden gegeven aan studenten van de vakgroep Nederlands. De module is hersenvriendelijk opgezet. Dit betekent dat studenten de skills meteen in praktijk brengen. Deze insteek zorgt ervoor dat de samenwerking tussen de buitenwereld en de HU verbeterd wordt. Verder wil ik graag betrokken blijven bij innovaties binnen het onderwijs. Ik denk dat er nog veel te behalen valt op dat gebied.

Frum

Coach Frum van Egmond over De school de wereld in Oprichter Noordwijkse school

Hoe ziet de school er in 2020 uit? We hebben werkelijk geen idee. Zoals Karl Fisch (2011) zegt in Shift Happens: 'We leiden kinderen op voor banen die nog niet bestaan met technologie die nog niet is uitgevonden om problemen op te lossen die we nog niet kennen.' Wat we wel weten is dat de wereld steeds sneller verandert en dat het onderwijs daar ook in mee zal moeten gaan. Om er nog maar een quote tegenaan te gooien, ditmaal van Charles Darwin: 'Het zijn niet de sterkste exemplaren van een soort die overleven, noch de intelligentste, maar juist de exemplaren die het beste met verandering omgaan.'

Wat is er nodig om deze flexibele mensen voor te bereiden voor hun onbekende toekomst? Een belangrijk element is om gebruik te maken van alle onbegrensde mogelijkheden die de wereld biedt. Wat een geluk dat ik daarom als coach mee mocht varen op de Expeditietocht van Kristel en Saskia, die als doel hadden om de buitenwereld bij de school te betrekken.

Expeditie 2020 bracht veel elementen bij elkaar: Het was een persoonlijke ontwikkelingstocht en een gezamenlijke ontwikkelingstocht, het ging over ondernemen, netwerken, talenten, ambities, doelen, ontdekken, samenwerken en vooral veel over leren... Kristel en Saskia zijn vanaf de start voortvarend aan de slag gegaan. Hun talent om contacten te leggen, door te zetten, mensen te overtuigen en de spirit erin te houden als het tegenzat heeft een succes gemaakt van hun Expeditie. Bovendien hebben ze alle ingrediënten als 'proefkonijn' van hun eigen project zelf ondervonden. De uitkomsten van hun project: Samenwerking tussen de hogeschool, stagescholen, experts binnen en buiten de hogeschool; een module Skills waarin studenten leren hoe ze gastlessen implementeren in hun onderwijs en daarmee zelf hun onderwijs vorm gaan geven; en een online netwerk waarin studenten en experts elkaar kunnen vinden. Wat kan ik anders zeggen dan: Ik ben ontzettend trots om mijn topteam! Kristel en Saskia hebben laten zien hoe een student haar leraren en opleiding kan overstijgen. Ik wens ze een fantastische toekomst toe!

Hoe ziet de leraar van de toekomst er uit?

“ De leraar van de toekomst is een betrokken, moderne leraar met een creatieve vorm van lesgeven om de lessen leuker en interessanter te geven. Dit kan door leerlingen te motiveren voor hun toekomstige studies en plannen.”

Naoual (19 jaar, 6 VWO)

“In de toekomst is een leraar heel open minded en niet gebonden aan een bepaalde cultuur of geloof. Hij is technisch ontwikkeld en geeft les met digitale middelen.”

Pramila (17 jaar, 6 VWO)

“Hij is buiten school bereid om leerlingen (via e-mail, bijles en telefoon) te helpen. Ik denk dat de leraar van de toekomst op gelijkere voet staat met de leerlingen omdat hij moderner is en zich meer inleeft in de leeftijdsgroep van 12 tot 18 jaar.”

Marije (17 jaar, 6 VWO)

Noortje

“Ik heb vooral geleerd dat je moet aanpakken; met actie ondernemen kom je het verst.”

De lerarenopleiding als community

Noortje

De lerarenopleiding van de toekomst is een plek waar je graag bent, omdat het een inspirerende omgeving is. Die inspiratie kun je halen uit de fysieke omgeving, maar belangrijker nog, bij de mensen die er aanwezig zijn. De centrale ontmoetingsplaats is het forum, waar studenten en docenten elkaar vinden. Deze studenten en docenten leren met én van elkaar. De reden daarvoor is dat studenten en docenten een gedeelde verantwoordelijkheid hebben, zij zijn immers de lerarenopleiding. Studenten en docenten houden elkaar scherp, spreken waardering uit en gaan op zoek naar verbetering. Essentieel daarvoor is het om met elkaar in dialoog te gaan, en te blijven. Hierbij moet je buiten de gebaande paden durven lopen, soms verder kijken dan de HU hoog is en op zoek gaan naar inspiratiebronnen, binnen en buiten de opleiding. Deze inspiratiebronnen worden uitgenodigd om op de 'zeepkist' hun passie met anderen te delen. Studenten en docenten kunnen elkaar hiervoor nomineren. In de lerarenopleiding van de toekomst zijn we trots op wat we doen en maken we gebruik van elkaars expertise en gaan we daarover met elkaar in gesprek.

Noortje Mathee is student van de lerarenopleiding biologie en scheikunde.

Met welke ambitie besloot je mee te doen met Expeditie 2020?

Kritisch zijn is een van mijn talenten. Binnen mijn vakken op de HU wist ik altijd wel verbeterpunten op te noemen. Nu is het leveren van kritiek makkelijk en ook al is het opbouwende kritiek, het is maar de vraag wat ermee gebeurt. Toen ik hoorde van Expeditie 2020 besloot ik dat ik maar eens echt aan de slag moest gaan met mijn kritiek op de opleiding. Een flinke uitdaging dus maar wel gaaf om te doen. Mijn voornaamste doel is de relatie tussen student en docent veranderen. Het wordt op de HU niet gestimuleerd om buiten de gebaande paden te lopen, dat heb ik gemerkt toen ik naast biologie ook scheikunde ben gaan studeren. Wat ik wil bereiken is het makkelijker maken voor studenten om hun eigen pad te kiezen. Hierbij is de opstelling van de docent essentieel, deze moet de student aanmoedigen te kijken naar wat hij echt wil. Van de student vraagt dit ook een andere, proactieve houding. Door meer te durven doen in je opleiding word je uiteindelijk een betere docent.

Wat heb je bereikt? Waar ben je trots op? Wat is het belangrijkste dat je geleerd hebt?

Het gaafste wat ik zelf heb bereikt, zijn de zeepkistsessies. Met de zeepkist heb ik een podium gevormd voor studenten en docenten binnen de HU die staan voor wat ze doen. Ik geloof dat je door uit te dragen waar jouw hart ligt anderen kunt inspireren dat ook te doen. Het staan op zo'n zeepkist is best spannend maar ik vond niet dat ik van anderen kon verwachten om er zelf op te gaan staan zonder dit eerst zelf gedaan te hebben. Deze zeepkistsessies zijn echt iets nieuws binnen de HU, het was dan ook een grote verrassing voor studenten die op dat moment in de kantine aanwezig waren. De reacties waren wisselend, dat is denk ik ook logisch, wij zijn niet gewend om te vertellen waar we trots op zijn en zeker niet voor groot publiek. Wanneer je het breder trekt binnen de Expeditie heb ik vooral geleerd dat je moet aanpakken, met actie ondernemen kom je het verst. Je kunt niet direct iets groots realiseren, voor een grote verandering moet je klein beginnen.

Wat is volgens jou het belangrijkste aspect van de lerarenopleiding van de toekomst?

Verbinding. Binnen de lerarenopleiding is er veel variatie in studenten en docenten. Tussen deze docenten zijn veel verschillen maar ook overeenkomsten. Dat is een groot goed! Iedereen heeft zijn eigen talenten. Het zou goed zijn als we meer gebruik zouden maken van elkaars expertise. In de lerarenopleiding van de toekomst is transparantie daarvoor van groot belang, we weten hoe we elkaar kunnen vinden.

Wat wil je toekomstige Expeditiestudenten meegeven?

Ga de uitdaging aan! Jij hebt vast ideeën over hoe de lerarenopleiding beter kan en meer toekomstbestendig wordt. Binnen de Expeditie kom je op allerlei inspirerende plaatsen en in contact met bijzondere mensen. Er gaan deuren open die anders gesloten blijven. Het is ontzettend leuk om in contact te komen met medestudenten die ook denken dat het anders kan. Het is ook anders werken dan normaal gesproken op de HU, en dat is gaaf! Je krijgt de gelegenheid je dromen te verwezenlijken. Natuurlijk is het soms ook lastig, moet je af en toe hard je best doen om anderen te overtuigen en kom je moeilijkheden tegen, maar juist door die te overwinnen kom je verder. Het levert niet alleen veel op voor de HU maar vooral voor jezelf, wat houdt je nog tegen?

Hoe gaat het nu verder?

De bank staat in de kantine, en dat blijft ie. Op deze manier zit er een tastbaar stukje van mij in de HU. Met deze bank hoop ik de dialoog binnen de HU te blijven stimuleren, zowel tussen studenten onderling, als tussen student en docent. Daar zal ik zelf ook een actieve bijdrage aan blijven leveren. Ik hoop dat ik door het goede voorbeeld te geven studenten en docenten kan inspireren elkaar uit te dagen. Ook in mijn lessen neem ik een heleboel mee uit de Expeditie. 'Practise what you preach' is niet voor niets de uitspraak die nogal eens voorbij kwam. Ik maak gebruik van de expertise van anderen en bied mijn expertise aan anderen aan, zowel aan leerlingen als met collega's. Samen sta je sterker!

Brigit

Coach Brigit Verbeek over De lerarenopleiding als community

Trainer, consultant en coach bij Interstudie-NDO

Zonder reisgids, routebeschrijving en zelfs geen duidelijke eindbestemming. Voor Noortje een tocht waarin ze van inwoner reiziger werd in haar eigen omgeving. Ze ging binnen de HU op zoek naar elementen van een leerwerkgemeenschap voor docenten en studenten De reis bleek net zo belangrijk als de bestemming en Noortje was zowel reiziger als een gids voor anderen. In een omgeving van gewoontes, regels en gebruiken ging ze op zoek naar verschillende routes, liep af en toe van het kastje naar de muur en maakte gebaande paden in onontgonnen terrein. Steeds op zoek naar verbinding, betrokkenheid en inspiratie. Onderweg werd ze helaas niet gespaard. Haar coachgids kon haar alleen op afstand helpen. En halverwege haakte haar Expeditiepartner af en moest ze alleen verder. Maar Noortje vond haar koers en wist meer en meer te vertrouwen op haar talenten. Koersvast en optimistisch zette zij de reis voort. En congruent. Om Expeditieleden mee te krijgen vond ze dat ze als gids zelf het goede voorbeeld moest laten zien. En dat deed ze.

Door haar neiging veel alleen uit te zoeken en te doen, was ze soms niet goed zichtbaar, dan waren we haar kwijt op de GPS. Maar geen enkele keer betekende het dat ze niet verder was gekomen op haar reis. Het grootste obstakel was daadwerkelijk actie ondernemen. Een idee omzetten in actie. Maar met lef beklom ze de hoogste berg. De zeepkist in de kantine! En liet anderen volgen. Noortje is door haar ervaringen met andere ogen gaan kijken en andere dingen gaan zien en gebruikt deze kennis om anderen dit ook te laten ervaren. Ik hoop dat velen haar zullen volgen!

Tera

“ Wat is nu mooier om vanuit je eigen intrinsieke behoefte en motivatie je eigen onderwijs te mogen verbeteren?”

Anaïs

“Dat zowel leerlingen als docenten worden uitgedaagd en vol enthousiasme naar school gaan, dat lijkt me geweldig! Het accent verschuift daarbij van moeten naar graag willen.”

Samen leren

Tera en Anaïs

Ons concept is eigenlijk heel simpel. Studenten en docenten die met elkaar in gesprek gaan over het onderwijs dat zij nu krijgen/geven en hoe ze dit samen kunnen verbeteren. De student gaat hierbij meer nadenken over waarvan hij het meeste leert/ onthoudt: hoe bouw je nu eigenlijk een goede les op, wat kan ik zelf doen in mijn eigen klas? En hij leert van de ervaren vakdocent tips en tricks. De vakdocent gaat nog dieper in op zijn eigen didactiek: waar leren mijn studenten het meeste van, heeft wat ik nu doe tijdens de les wel het gewenste effect? Naast professionalisering van zowel de student als docent wordt de verbinding tussen student en docent hechter en echter, er ontstaat een 'Samen Leren' klimaat waardoor het leren uiteindelijk gemakkelijker gaat. We hebben ons concept gebaseerd op de piramide van Bales waarin de verschillende lagen symbool staan voor hoeveel je ongeveer ergens van onthoudt (bijvoorbeeld 'doen' 75%). Deze theorie is niet wetenschappelijk bewezen en brengt dan ook de nodige discussie naar boven, waar je trouwens volgens Bales 50% van onthoudt. Maar waar het ons om gaat, is dat studenten en docenten samen op zoek gaan naar voor hen de beste manier van leren.

Hoe leer jij eigenlijk? Waar leer jij het meeste van? Welke kennis en ervaringen heb jij die je kunt overdragen? Dit zijn vragen waar het team Samen leren zich onder andere mee bezighoudt. Tera Brugmans studeert voor leraar basisonderwijs aan de HU. Anaïs Besemer volgt de opleiding voor orthopedagoog aan de Universiteit Utrecht (UU).

Tera: Mijn leukste leerervaring. Als klein meisje van een jaar of vier/ vijf, mocht ik van mijn vader aardappelen poten in de tuin. De dag erna groef ik deze aardappelen weer uit de aarde om te kijken of ze al een stukje gegroeid waren. Tot mijn grote verbazing zag ik helemaal niks. Ik besloot om het de dag erna nog een keer te proberen, want dan waren ze zeker een stukje groter geworden. Nadat mijn vader het een aantal dagen had aangekeken en zich, denk ik, enorm had geamuseerd rondom het spektakel dat ik voor zijn neus teweeg had gebracht, legde hij uit hoelang het duurde voordat aardappelen volgroeid waren. Hij vertelde: 'ook al ben je nog zo nieuwsgierig, soms moet je gewoon geduld hebben en dan gebeuren de dingen vanzelf'.

Anaïs: Mijn leukste leerervaring. 6 VWO, laatste biologierepetitie. Ik zat voor het eerst in de zes jaar naast de grootste nerd uit de jaarlaag, Bart. Dit was het ultieme 'afkijkmoment'. De vraag waarover ik twijfelde, ging over een pinguïn. Ik weet nog dat ik zijn antwoord wel een beetje vreemd vond, maar ja, hij haalde wel altijd boven de 9.5 en ik niet! En ja hoor, een week later hoorde ik dat Bart een 9.8 had. Maar... de enige vraag die hij fout had, was die over de pinguïn! Mijn grote les hieruit was dus dat ook de genialen wel eens fouten maken. Je kunt dus maar beter op jezelf vertrouwen! Sindsdien heb ik nooit meer afgekeken.

Met welke ambitie besloot je mee te doen met Expeditie 2020?

Tera: Het begon ongeveer zo'n 8,5 maand geleden toen ik van mijn pedagogischdocente Tamar Tas een mailtje kreeg of de Expeditie niet wat voor ons (mijn gehele klas) was. Toen ik eenmaal het mailtje en de bijlage helemaal doorgelezen had, dacht ik direct: 'daar moet ik bij zijn!'. Wat is nu mooier om vanuit je eigen intrinsieke behoefte en motivatie je eigen onderwijs te mogen verbeteren. Ook dacht ik aan de bijzondere mensen die ik allemaal zou gaan ontmoeten waarmee ik straks in de beroepspraktijk zal staan en het onderwijs mee ga maken.

Anaïs: Waarom lijken veel leerlingen op middelbare scholen en zelfs in het vervolgonderwijs zo ongemotiveerd? Kunnen we daar niet iets aan doen? Hebben ze dan werkelijk geen zin om te leren? Of is er iets anders aan de hand? Deze vragen spookten vaak door mijn hoofd. Toen ik op de middelbare school zat, had ik ook tegenzin in de theoretische scheikundelessen, en snapte ik echt niet het nut van exponentiële vergelijkingen oplossen. Leren stelde ik het liefst zo lang mogelijk uit. Maar op de avond voor de toets moest ik wel. Dan ging ik naar mijn kamer met een grote pot thee en een stapeltje koekjes, en dan kon ik makkelijk drie uur wegblijven. Na zo'n avond gedwongen achter de boeken, realiseerde ik me keer op keer dat ik het stiekem héél leuk vond, ongeacht de stof. Ik ben ervan overtuigd dat een ieder een innerlijke wil heeft om te leren. Maar wat maakt het dat leerlingen gemotiveerd kunnen zijn op school? Sir Ken Robinson geeft hierop antwoorden die mij erg inspireren. Maar ik wilde over dit vraagstuk niet alleen denken en praten, ik wilde vooral ook doen! Deze kans bood Expeditie 2020 mij, en die heb ik met groot genoegen aangenomen.

Wat heb je bereikt? Waar ben je trots op? Wat is het belangrijkste dat je geleerd hebt?

Tera: Tijdens deze Expeditie ben ik dichterbij mezelf gekomen van wat ik echt belangrijk vind in het onderwijs, onder andere innerlijke groei van zowel studenten als docenten en het heel bekende en nog vrij weinig toegepaste tweerichtingsverkeer. Het meest grappige van mezelf tijdens deze Expeditie vind ik toch wel dat ik voordat ik begon, een anti-social-media'er was. Tijdens de Expeditie besloten we gebruik te maken van social media en ondertussen heb ik Facebook, Twitter en LinkedIn en ben dagelijks op deze netwerken actief. Ik zie nu echt de meerwaarde van social media in en ben van mening dat je grote schatten kunt vinden op deze netwerken, kennis en verbinding. Deze kennis en verbinding hebben Anaïs en ik vertaald in het 'Samen Leren' klimaat. Dit hebben we in samenwerking met docenten van de UU en HU gecreëerd en zijn we nog steeds aan het creëren. Het meest trots ben ik op alle Expeditiegenoten, die prachtige ideeën hebben ontwikkeld en de steun die we aan elkaar gehad hebben tijdens deze reis van hoogte- en dieptepunten.

Anaïs: Samen met Tera (en de andere Expeditieleden) ben ik een onwijs gaaf proces doorgemaakt. Enorm veel enthousiasme, vreugde en herkenning. Natuurlijk ook enkele dieptepunten. We hebben veel geleerd, van elkaar en van de mensen die we gedurende de Expeditie zijn tegengekomen. Een van de belangrijkste dingen die ik heb geleerd is dat geen opbrengst, ook opbrengst is. Dit was voor mij een wonderbaarlijke ontdekking. Ik heb geleerd om het willen behalen van een concreet einddoel los te laten en de waarde van het proces op weg daarheen te zien en te ervaren. Tijdens de gehele Expeditie heb ik moeten leren werken zonder kaders van 'goed' of 'fout'. Dit voelde als eng en nieuw voor mij en dwong me te gaan vertrouwen op eigen ideeën. Ik vond het schokkend te ervaren dat ik mijn hele schoolperiode in die kaders heb moeten werken.

Ons eigen 'onderzoek' op de universiteit is toch wel de grootste en meest concrete opbrengst van de gehele Expeditieperiode. We hebben hier onze interventies getest die tot doel hebben studenten meer te betrekken bij de lesstof waardoor ze deze beter en sneller onthouden en kunnen toepassen. We hebben verschillende gesprekken gevoerd met docenten en studenten, en zijn tot de conclusie gekomen dat het een erg positief resultaat had. Hier ben ik trots op, en dit wil ik voortzetten, breder trekken.

Wat is volgens jou het belangrijkste aspect van de lerarenopleiding van de toekomst?

Tera: De gelijkwaardigheid tussen student en docent en dat je gebruik maakt van elkaars expertises. Dat studenten vanuit hun eigen intrinsieke behoeftes op zoek gaan naar kennis en verbinding. Als afgestudeerde leraar zou je eigenlijk altijd verbonden moeten blijven met je opleiding om zo jezelf en de opleiding te blijven vernieuwen.

Anaïs: Dat er plezier is in het leren én overbrengen van kennis. Dat zowel leerlingen als docenten worden uitgedaagd en vol enthousiasme naar school gaan. Dat lijkt me geweldig! Het accent verschuift daarbij van moeten naar graag willen. Leerlingen dragen zelf de verantwoordelijkheid voor hun leerproces en docenten hebben daarin een begeleidende rol. Ik zie een leerklimaat voor me waarin openheid, nieuwsgierigheid en positiviteit sleutelwoorden zijn. Openheid vanwege de vanzelfsprekendheid dat docent en student met elkaar in gesprek gaan en (opbouwende) feedback geven. Door openheid is er ruimte om van elkaar te leren, dus in twee richtingen. Hierdoor ontstaat tevens de nodige verbinding. Nieuwsgierigheid, omdat ik denk dat zowel student als docent voor elkaar interesse moeten hebben. Dan pas kan er iets uitgewisseld worden op een constructieve manier. Positiviteit is onmiddellijk aanwezig als voorgaande elementen zijn gerealiseerd.

Wat wil je toekomstige Expeditiestudenten meegeven?

Tera: Expeditiestudent of niet, bewandel je eigen pad. Beloop geen paden die niet van jezelf zijn. Ga op zoek naar zaken waarin je geïnteresseerd bent en die je boeien. Toen ik had gesolliciteerd op Expeditie 2020 wist ik niet eens dat het traject gekoppeld was aan Sirius en dat je hiermee sterpunten kon verdienen, daar kwam ik pas tijdens de eerste bijeenkomst achter. Ik ben dus ook van mening dat je het niet voor de sterpunten moet doen maar vanuit je eigen intrinsieke behoefte tot vernieuwing van je eigen onderwijs.

Anaïs: Heb lef, durf te ervaren, vertrouw op je eigen ideeën en ga uit van de kracht van de eenvoud!

Hoe gaat het nu verder?

Om te beginnen is Tera nog bezig met een vergelijkbaar onderzoek op de HU Amersfoort. Ook op de HU Utrecht heeft zij nog plannen bij het Instituut voor Gebaren, Taal & Dovenstudies en bij het Instituut Theo Thijssen. De UU laten we evenmin met rust. Anaïs is vanaf volgend jaar lid van de Opleidings Advies Commissie waarvoor ze bijeenkomsten gaat organiseren voor studenten en docenten. Zo ontstaat de mogelijkheid om via uitwisseling de cursussen te verbeteren. Wie kunnen dat nu beter dan docenten en studenten samen?! Anaïs kan via deze commissie op verscheidene manieren haar opgedane kennis en ervaringen uit de Expeditietijd proberen te delen en over te dragen.

Bovendien hebben twee docenten van de UU - van de cursus waarbij wij ons onderzoek hebben gedaan - studenten uitgenodigd om samen met hen de cursus te verbeteren voor het volgend jaar. De olievlek begint zich te verspreiden! Tenslotte zijn we met Dick Middelhoek bezig ons concept voor 'hoe maak ik een betere les' verder uit te werken. Het streven is om dit als een kant-en-klaar-pakket aan scholen te kunnen aanbieden.

Dick

A portrait of Dick Middelhoek, a man with dark, wavy hair, wearing a dark jacket over a light-colored shirt. The image is overlaid with a blue tint.

Coach Dick Middelhoek over Samen leren Directeur Bureau Overleren

Wist u waar het woord 'ondernemer' vandaan komt? Uit het Frans: l'entrepreneur. De Engelsen hebben het zo overgenomen. Letterlijk vertaald betekent het: de tussennemer. Iemand die je ertussen neemt? Dat klinkt niet zo positief. Meer overdrachtelijk dan: een ondernemer is iemand die ertussen zit. Een verbindingsman, of vrouw natuurlijk. En dan klinkt het al beter.

Vroeger zat l'entrepreneur vooral tussen de boerenstand en de adel in en tegenwoordig bevindt de ondernemer zich tussen vraag en aanbod in bredere zin. Hij handelt en brengt bij elkaar. De kracht van de ondernemer is dat hij nergens echt bij hoort. En vooral niet bij het systeem, niet bij de gevestigde orde. Systemen beperken zijn creativiteit. 'Erbij horen' belemmert zijn handelen. Een ondernemer moet ervoor zorgen dat hij ertussen zit, erbuiten staat en blijft verbinden. Zijn kracht is zijn vermogen tot verbinden. Hij is een outsider.

En zo zitten wij gedrieën (Tera, Anaïs en ik) in Expeditie 2020. Als entrepreneurs, die van buitenaf de gevestigde orde en het systeem beïnvloeden en verleiden mee te doen met dit experiment om het onderwijs te verbeteren. We beginnen bij de bron: de lerarenopleiding. U zult begrijpen dat je outsiders nodig hebt om externe prikkels uit te delen, nieuwe inzichten te brengen en te verbinden. Net zoals u zult begrijpen dat outsiders niet zo gemakkelijk binnenkomen.

Leuk om te doen. Ook lastig soms, omdat het maken en nakomen van afspraken met drukke docenten en onderwijsmanagers tijd en energie kost. Maar daar laten we ons niet door van de wijs brengen. Samen leren wordt een succes. Tera en Anaïs hebben een goed concept ontwikkeld en getest. Het is marketable en we gaan er als entrepreneurs mee aan de slag. Dus we maken nieuwe verbindingen tussen docenten en studenten, door de kwaliteit van de colleges vooraf te verbeteren en feedback van studenten over de colleges achteraf goed te organiseren.

Hoe wordt er
in de toekomst
op school
lesgegeven?

**“ In de toekomst
worden er geen
boeken gebruikt maar
bijvoorbeeld laptops.
De standaarddingen
worden digitaal
uitgelegd zodat
leerlingen dat zelf
kunnen terugzien.
Maar natuurlijk wordt
er ook in de klas nog
uitgelegd door een
leraar, net zoals nu,
die je kan helpen als
je iets niet begrijpt.”**

Violet (15 jaar, 3 VWO)

“Ik denk dat er in de toekomst veel digitaal met aanraakschermen en spelenderwijs wordt lesgegeven en school waarschijnlijk veel leuker wordt. Misschien kun je zelfs thuisblijven en alles op de computer doen.”

Rhodon (11 jaar, groep 8)

“School is in de toekomst meer gericht op het kunnen en het talent van een leerling.”

Pramila (17 jaar, 6 VWO)

Op zoek naar heelheid

Martin Bootsma, Basisschooldocent op de
A. Bekemaschool in Duivendrecht
Docent van het jaar 2011 in het primair onderwijs

Er bestaat een wonderbaarlijke proef waarbij tussen twee glazen cilinders een laagje glycerine wordt aangebracht en een druppel inkt. De twee cilinders worden in tegengestelde richting gedraaid. De druppel inkt wordt een streep en wanneer je lang genoeg doordraait, verdwijnt de streep geheel; de inkt is opgenomen (of ingevouwen) in de glycerine. Tot zo ver niets bijzonders, maar het wonderbaarlijke van de proef zit 'm in de volgende stap: Je draait de cilinders terug en na verloop van tijd komt de streep terug. En wanneer je lang genoeg draait komt de stip in zijn heelheid terug...

Een nieuwe lerarenopleiding draait de cilinders van het onderwijs terug en zoekt, ver weg van de huidige fragmentatie, de heelheid. Die zoektocht wordt niet alleen gereflecteerd door de wijze waarop het gebouw is ingericht en de activiteiten zijn georganiseerd. Nee, het is ook terug te zien in de wijze van kijken en denken door de mensen die op zo'n opleiding met en van elkaar leren. Zoals een leerkracht op een basisschool niet kan of mag zeggen dat hij leerkracht van groep 8 is, zo zou een student of docent op een lerarenopleiding niet mogen stellen dat hij of zij docent Engels of student Nederlands is. Dat is een fragmentarische kijk op onderwijs en op de wereld buiten de academie.

Een taak van docenten, leerkrachten en onderwijzers is om jonge mensen voor te bereiden op het volle, hele leven. De lerarenopleiding van de toekomst geeft dat actief en geïnspireerd vorm.

Toekomstdroom

Tanja Jadnanansing, Tweede Kamerlid voor de PvdA en woordvoerder hoger onderwijs

Op de lerarenopleiding van de toekomst zitten alleen nog maar studenten die echt vinden dat het leraarschap het allermooiste beroep is dat een mens kan hebben. Op die opleiding staat de student centraal en de docenten die er lesgeven, hebben ruime ervaring met lesgeven en gaan nog geregeld een tijdje stage lopen op school om hun lesvaardigheid bij te houden. Het management van de opleiding stroomt over van liefde voor het vak van leraar.

Die opleiding bruist omdat de nieuwste inzichten worden gedeeld, omdat kritisch denken wordt gewaardeerd en omdat continu wordt gewerkt aan de intrinsieke motivatie van de studenten en docenten. Die opleiding is zo goed dat Finland leraren naar Nederland stuurt voor werkbezoeken. Nederland staat nummer 1 op de ranglijsten als het gaat om de lerarenopleiding en dan vooral omdat er zoveel is geïnvesteerd in het imago van het vak en in de inhoudelijke verdieping.

Veel jongeren willen leraar worden en er zijn strenge intakegesprekken met jongeren om de meest gemotiveerde toe te laten. Dat kan ook niet anders want het aanbod van goede studenten is gigantisch en er is een pact gesloten met onderwijsinstellingen dat alleen de besten voor de klas mogen staan. Motivatie is het sleutelwoord en iedereen die de opleiding bezoekt voelt dat ook meteen, de studenten en docenten zijn continu bezig met nog beter worden. Geregeld staan er stukken van hen in de krant en zij zijn graag geziene gasten in elke talkshow omdat zij op de hoogte zijn van de actualiteit en daar op originele wijze een verbinding weten te maken met het onderwijs en met de maatschappij.

Ook politici weten de weg naar de opleiding te vinden omdat zij weten dat het gesprek met de samenleving voor een belangrijk wordt vormgegeven op deze opleiding en dat de bevindingen hun alleen maar kunnen helpen hun werk beter te doen. Kortom, de lerarenopleiding van de toekomst is sprankelend, motiverend, van waarde en staat midden in de samenleving.

Docent als begeleider van leerders

Beppie van den Bogaerde, Lector Dovenstudies Hogeschool Utrecht

De lerarenopleiding van de toekomst leidt leerkrachten op die naast de benodigde kennis en beroepsvaardigheden beschikken over flexibiliteit en creativiteit. Ook hebben zij een basishouding die recht doet aan het rolmodel dat zij nu eenmaal zijn. We kennen allemaal de impact van die ene docent, die zoveel invloed op ons had, juist omdat zij ons aansprak als persoon en we ons 'gezien en gehoord' voelden. Die basishouding houdt in dat je openstaat voor allerlei kennis, dat je nieuwsgierig en kritisch bent, en je eigen praktijk en functioneren continu wilt verbeteren. De flexibiliteit en creativiteit maakt dat je als leerkracht jouw leerders ook echt ziet, met hun eigen leerwensen en leercapaciteiten, en daarop kan inspelen. Oprechte interesse in de leerder is een voorwaarde voor kennisoverdracht.

Eigenlijk leiden we dan geen leerkrachten meer op, maar begeleiders of tutors, of hoe we ze ook noemen, die gebruik weten te maken van de kennis die er al is bij hun leerders (kinderen, pubers, volwassenen) en die zij begeleiden naar een bepaald doel. De begeleiders erkennen dat gelijkheid begint met het erkennen van verschillen (gelijkwaardig maar niet gelijk, al volgens Plato) en kunnen een 'specialisatie' kiezen, om expertise te ontwikkelen in een specifiek aandachtsgebied. De leerkracht van de toekomst is dus een educatief begeleider die kennis in en verstand van zaken heeft van specifieke aandachtsgebied(en), bijvoorbeeld mensen tussen 2-4 jaar (voorschool), van 4-6 jaar (kleuters) of van boven de 18, of juist van volwassenen die moeite hebben met begrijpend lezen, of een taal willen leren, of... Het is belangrijk dat deze begeleiders ook over de taal (discourse) en de metacognitie beschikken, om zich met de juiste houding te oriënteren op de leerstof en de leerder.

De leraar van de toekomst als wolf

Ilse Gabriëls, Teamleider Mavo Bovenbouw en docent biologie op Mondriaan College Oss
Docent van het jaar 2011 in het voortgezet onderwijs

De gespreksleider op een congres laat de deelnemers meepraten via Socrative. 'Hé, dat is interessant', ik zie leuke mogelijkheden voor mijn lessen. Dat moet ik thuis eens goed uitproberen. De volgende dag is het weer 'gewoon' school. Ik vraag wie een mobiel met internet heeft, ongeveer allemaal natuurlijk. Huiswerk: de mobielen meenemen naar de volgende les. Laptops regel ik voor de leerlingen zonder. Zelf heb ik een duik in Socrative genomen, een digitale classroom aangemaakt, vragen gemaakt en gekeken hoe het werkt. Testen voor 't echie? Lukt niet, want daar heb je de leerlingen voor nodig. We springen weer in het diepe, alles went. Twee dagen later, het moment van de waarheid, les met de mobielen en laptops. Twee meisjes komen te laat, Daniëlle met rode ogen. 'Gaat het?' 'Ja hoor, juf.' Maar er komen dikke tranen. 'Jullie gaan vast deze film kijken, wij moeten even iets bespreken', zeg ik tegen de klas, mijn lesplan aanpassend. Snotterende Daniëlle loods ik naar het kabinet, ga hier maar even zitten. Gauw loop ik terug naar de klas, en zet een film aan -gelukkig reageert de beamer goed. 'Schrijf allemaal de hoofdpunten op, die hebben we straks nodig, samenwerken mag, maar wel rustig, ik wil geen herrie.' Terug naar de tranen, problemen besproken, een paar dingen opgeschreven voor Kees van het Zorgteam, glaasje water en aai over het bolleke. 'Jij knapt je even op en dan kom je ook, OK?'

Ik verzamel de hoofdpunten, zet ze op het bord en geef klassikaal extra uitleg over de werking van de nieren. Ze vinden het moeilijk, maar als ik de vergelijking maak met een Senseo, zie ik wat begrip in de ogen. De vragen gaan over dialyse en niertransplantaties en het verband met een hoge bloeddruk. Ik zeg dat ze zelf donor moeten worden als ook gered willen worden door iemand die een nier doneert. Af en toe wordt het gesprek wat te levendig en gooi ik mijn snijdende stem in de strijd, 'wel mekaar laten uitpraten en luisteren, potverdorie'. Tijd voor Socrative. Mobieltjes en laptops opstarten, inloggen in de classroom en opdrachten gaan maken. 'Hij doet het niet juf!' Maar na een paar minuten zit iedereen volop te socrativen. Wie het eerst klaar is - ze maken er een wedstrijd van. De nabespreking, maar hoe krijg ik de resultaten ook al weer in beeld? Samen komen we eruit. 'Kijk juf, dat moet dus zo.' In mezelf: We hebben weer wat geleerd samen, het was uitdagend, modern en kostte veel deo. Nu alle digitale spullen aan de kant en vlug opruimen. Ik geef een verdiepingsopdracht voor de groepjes. Ze steunen, ik loop rond en krijg ze aan de slag. Zal ik ze volgende keer tweets laten maken over een stuk stof? Of weer gewoon uitleg met digibord en filmpje? Rustig overdenken, ik kom er wel uit.

Wolven zijn van oorsprong dag- en schemerdieren, door de jagende mens jagen zij nu in de nacht. De wolf is een goede renner en zwemmer, is snel en slim, kan 50 km per dag afleggen maar zo nodig 190. Hij leeft het liefst in zijn territorium, maar kan ook in hoog tempo een nieuw gebied verkennen en het tot het zijne maken. Wolven zijn sociaal, ze leven in een roedel, werken samen en hebben een grote verscheidenheid aan communicatievormen: van likken tot haren opzetten, van grommen tot op de rug gaan liggen, van huilen tot blikkieren met de tanden, van blaffen tot kwispelen. Een wolf past zich snel aan in nieuwe omstandigheden, maar verliest nooit zijn eigen karakter. Alsof hij van de lerarenopleiding komt...

Volgend jaar meedoen met de Expeditie?

De Expeditie maakt deel uit van het Hogeschoolbrede Excellentieprogramma Sirius. Expeditie 2020 is voor gemotiveerde studenten die niet alleen kennis consumeren, maar graag het onderwijs van de toekomst willen verbeteren en veranderen. Kortom, een traject voor veranderaars en vernieuwers die gezamenlijk de lerarenopleiding van de toekomst willen ontwerpen. Sirius biedt aan de studenten in de faculteit Educatie diverse mogelijkheden. Jaarlijks kunnen nieuwe studenten deelnemen aan nieuwe trajecten maar ook aan vervolgactiviteiten, die voortbouwen op ideeën zoals die in Expeditie 2020 in gang zijn gezet. De voorstellen die de deelnemers van de Expeditie 2020 in het studiejaar 2011-2012 hebben ontwikkeld, zullen in het studiejaar 2012-2013 een vervolg krijgen. Wellicht starten we ook met een nieuwe Expeditie waarin andere thema's van het onderwijs van de toekomst worden opgepakt.

Op dit moment is de vorm en richting nog niet bepaald. Wat wel zeker is, is dat we verder gaan. Geïnteresseerde studenten kunnen vanaf 31 mei tot 13 juli contact opnemen met de projectleider vanuit de HU: Annelies Riteco: annelies.riteco@hu.nl

Met dank aan:

Anaïs Besemer (UU)
Anneke de Bresser (HU)
Annelies Riteco (HU)
Aster van Tilburg (KL)
Beppie van den Bogaerde (HU)
Brigit Verbeek (Interstudie-NDO)
Chris Sigaloff (KL)
Dick Middelhoek
(Bureau Overleren)
Dick de Wolff (HU)
Floor Wesseling (Ixopusada)
Frum van Egmond
(Noordwijkse school)
Huib de Jong (HU)
Isabelle Dobbe (UU)
Iselien Nabben (KL)
Joost de Jong (UU)
Kees van Rossenberg
(Tipping Point)
Kristel Habing (HU)
Leny Vink (HU)
Marcel Oosterwijk (KL)
Noortje Mathee (HU)
Nora van der Linden (KL)
Pam de Sterke (Firm Dada)
Saskia Brussen (HU)
Tamar Tas (HU)
Tamara Mangelaars (KL)
Tera Brugmans (HU)

Colofon

Tekstredactie:
Annelies Riteco
Nora van der Linden
Tamara Mangelaars

Ontwerp: Floor Wesseling
Drukwerk: Robstolk

Copyright: Stichting Nederland
Kennisland, Amsterdam 2012

Kennisland maakt Nederland slimmer. We ontwerpen en realiseren interventies om de kennis-samenleving te versterken. Want een sterke kennissamenleving is de beste garantie om welvaart en welzijn voor iedereen te blijven genereren, nu en in de toekomst.

Deze publicatie is uitgevoerd in opdracht van de Hogeschool Utrecht, Faculteit Educatie.

www.expeditie2020.nl

HU

HOGESCHOOL
UTRECHT

HU

HOGESCHOOL
UTRECHT

